

Cavid Vəkil oğlu Bağırzadə
Gəncə Dövlət Universitetinin Azərbaycan tarixi
kafedrasının dosenti, tarix üzrə fəlsəfə doktoru
E-mail: cavid.bagirzade@gdu.edu.az

QAFQAZ ALBANIYASININ İLK ORTA ƏSR LAZARABAD (ВƏQAMƏCK) ŞƏHƏRİ HAQQINDA (mənbə məlumatları əsasında)

Açar sözlər: Qafqaz Albaniyası, katolikos Lazar, Lazarabad şəhəri, Bəqaməck, Alban katolikosları, müqəddəs Pantaleon kilsəsi.

Ключевые слова: Кавказская Албания, католикос Лазарь, город Лазаревград, Багамеджк, Албанской католикосов, церковь святого Панталеона.

Key words: Caucasian Albania, Catholicos Lazarus, Lazarebad city, Bagamejk, Catholicos of the Albanian, church of St. Pantaleon.

Xülasə

Albaniyada xristianlığın təbliği və yayılması ilə əlaqədar olaraq yazılı mənbələrdə adı çəkilən yaşayış yerlərindən biri də Lazarabad şəhəri olmuşdur. Bu şəhər və onun yerləşdiyi ərazi haqqında Mxitar Qoş və Kirakos Gəncəli məlumat verir. Moisey Kalankatuklunun “Albaniya tarixi” əsərində bu şəhər haqqında məlumat yoxdur. Mxitar Qoş Alban kilsəsinə rəhbərlik etmiş şəxslərin – katolikosların siyahısında Lazarın adını çəkir və onun fəaliyyəti haqqında çox qısa məlumat verir. Mxitar Qoş yazır: “Lazar. O, Bəqaməckdə Lazarabadı və müqəddəs Pantaleon kilsəsini tikdirmişdi. O, bunları Allahdan ona vəhy gələndən sonra bina etmişdir.” Gəncəli Kirakos yazır ki, Lazarabad şəhəri Bəqaməck adlı yerdə yerləşir. Bəqaməck Bərdə ilə Beyləqan şəhərlərinin arasında meşə və bataqlıq olan istehkamlı bir yerdir. Lazarabad şəhərinin lokallaşdırılması ilə bağlı heç bir fikir irəli sürülməmişdir. Tədqiqatçı M.C.Xəlilov yazır ki, Lazarabad şəhərinin hansı arxeoloji abidə ilə əlaqədar olması və nə vaxt salınması hələlik müəyyənəndirilməmişdir.

Belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, Lazar III əsrdə Albaniya katolikosu olmuşdur. Çox güman ki, şəhər də bu dövrdə salınmışdır. Lazarabad şəhəri və onun yerləşdiyi Bəqaməckin müasir Bərdə, Ağcabədi və ya Ağdam rayonları ərazisində yerləşməsi güman olunur.

Giriş. Yazılı mənbələrdə Albaniyanın həm antik, həm də ilk orta əsrlər dövrünə aid çoxlu sayda yaşayış yerlərinin adları xatırlanmışdır. Eyni zamanda müxtəlif vaxtlarda aparılmış arxeoloji tədqiqatlar zamanı Albaniyanın ilk orta əsrlər dövrünə aid yaşayış yerləri müəyyən edilmişdir. Arxeoloji tədqiqatların aktual məsələlərindən biri də adları mənbələrdə çəkilmiş ilk orta əsrlər dövrünə aid yaşayış məntəqələrinin yerlərinin müəyyən edilməsi və arxeoloji baxımdan tədqiq edilməsidir. Mənbə məlumatlarında aydın olur ki, ilk orta əsrlər dövründə

Albaniyanın Arsak və Uti vilayətlərində çoxlu sayda yaşayış məntəqələri, o cümlədən də şəhərlər mövcud olmuşdur. Haqqında bəhs etdiyimiz Lazarabad şəhəri dini iqamətgah zəminində meydana gəlmişdir. Lazarabad şəhərinin əsası antik dövrdə qoyulmuş, şəhərin ilk orta əsrlər dövründə, xüsusilə də xristianlığın Albaniyada möhkəmlənməsi və dövlət dininə çevrilməsi dövründə bir yaşayış yeri kimi mövcud olması şübhəsizdir.

Lazarabad şəhəri haqqında. Albaniyada xristianlığın təbliği və yayılması ilə əlaqədar olaraq yazılı mənbələrdə adı çəkilən yaşayış yerlərindən biri də Lazarabad şəhəri olmuşdur. Bu şəhər və onun yerləşdiyi ərazi haqqında Mxitar Qoş və Kirakos Gəncəli məlumat verir [2, s.242; 5, s. 132-134]. Gəncəli Kirakos Bəqaməcki istehkamlı yer kimi xarakterizə edərək Bərdə ilə Beyləqan şəhərləri arasındakı ərazidə yerləşdirir və Lazarabad haqqında yazır: “Bərdə ilə Beyləqan şəhərlərinin arasında yerləşən meşə və bataqlıqlarda Bəqaməck adlı istehkamlı yerdə”dir [5, 11-ci fəsil].

Mxitar Qoş Alban kilsəsinə rəhbərlik etmiş şəxslərin – katolikosların siyahısında Lazarın adını çəkir və onun fəaliyyəti haqqında çox qısa məlumat verir. Mxitar Qoş yazır: “Lazar. O, Bəqaməckdə Hazarapatı (yəni Lazarabadı) və müqəddəs Pantaleon kilsəsinə tikdirmişdi. O, bunları Allah-təaladan ona vəhy gələndən sonra bina etmişdir.” [2, s.242]. Mxitar Qoşun bu məlumatına əsaslanan tədqiqatçı M.C.Xəlilov yazır ki, Alban müəllifi Mxitar Qoş (1130-1213-cü illər) belə bir məlumat verir ki, Qriqorisdən əvvəl Alban kilsəsinə rəhbərlik etmiş Lazar xristianlığın Albaniyada hələ dövlət dini elan olunmadığı bir dövrdə Beqamec adlı yerdə öz adına Lazarabad şəhərini salmış və bu şəhərdə müqəddəs Pantaleon kilsəsinə tikdirmişdir [4, s.31]. Fikrimizcə, Lazarabadın şəhər və yaxud dini iqamətgahın yerləşdiyi bir yaşayış yeri olması aydınlaşmamış qalır. Belə hesab etmək olar ki, Lazarabad dini iqamətgah olmuşdur. Albaniyada xristianlığın yayılması və ilk kilsənin əsasının məhz 56-cı ildə qoyulmasını [4, s.27-29], xristianlığın 326-cı ildə dövlət dininə çevrilməsini [4, s.33-38] tutarlı faktlarla əsaslandıraraq müəyyənləşdirmiş tədqiqatçı M.C.Xəlilov F.C.Məmmədovaya istinadən hesab edir ki, Albaniyada ölkənin Kür çayından cənubdakı hissəsində məskunlaşmış albanlar xristian dinini katolikos Lazarın dövründə qəbul etmişlər [4, s.32]. Bu fikirlə o qədər də razılaşmaq olmaz. Lazarın Alban kilsəsinə rəhbərlik etdiyi dövrdə xristianlığın möhkəmləndirilməsi prosesi getmişdir. Albaniyanın Kürdən cənubdakı hissəsində, Uti vilayətində xristianlığın məhz müqəddəs Yelisey tərəfindən yayılması “Albaniya tarixi”ndə göstərilmişdir [M.Kalankatuklu, I, 6, 7]. Başqa sözlə, Kür çayından cənubda yaşayan əhali – albanlar xristianlıqla müqəddəs Yeliseyin təbliğat apardığı dövrdən tanış idilər. Yeliseydən sonra gələn ilk Alban katolikoslarının iqamətgahı Gis yaşayış məntəqəsində yerləşmişdir [4, s.32]. “Albaniya tarixi”ndə bütün hallarda Gisin Uti vilayətində yerləşməsi göstərilmişdir. Moisey Kalankatuklu çox aydın şəkildə yazmışdır ki, müqəddəs Yeliseyin ilk kilsə tikdiyi Gis kəndi Arsak əyalətinin Böyük Koqman vilayətinin qonşuluğunda, Tərtər çayının yaxınlığında, Uti vilayətində yerləşir [M.Kalankatuklu, I, 6, 15, 17].

Mxitar Qoşun “Alban salnaməsi” əsərini dilimizə tərcümə etmiş akademik Ziya Bünyadov həmin nəşrə yazdığı qeyd və şərhərdə Lazarabad şəhərindən bəhs edərkən yazır: “Moisey Kalankatukluda bu haqda məlumat yoxdur. Bəqa-

məckin hərfi mənası “iki bığın arasında” deməkdir. K. Patkanov bu barədə yazır: Bəqaməck adına mən başqa müəllifdə rast gəlməmişəm. “Gürcüstan tarixi”nin ermənicə mətnində bu yerin adı İqaməck kimi verilir. Bəlkə bu söz “kəndlər arasında” mənasındadır” [2, s.253]. Sözü “iki bığın arasında” anlamı ola bilsin ki, ərazinin coğrafi mövqeyinin belə bir bənzərliyindən qaynaqlasın.

Tədqiqatçı M.C.Xəlilov yazır ki, Lazarabad şəhərinin hansı arxeoloji abidə ilə əlaqədar olması və nə vaxt salınması hələlik müəyyənləşdirilməmişdir [4, s.31].

Lazarabad şəhərinin salınması haqqında. Katolikos Lazarın bu şəhəri saldırması və burada kilsə tikdirməsi onun Alban kilsəsinə rəhbərlik etdiyi dövrə düşməsi şübhəsizdir. Həmçinin o da məlum olur ki, Lazarın Alban katolikosu olduğu dövrdə Alban kilsəsinin iqamətgahı Lazarabadda və buradakı müqəddəs Pantaleon kilsəsində yerləşmişdir. Buna görə də Lazarın katolikos olduğu dövrü dəqiqləşdirmək zərurəti vardır. R.B.Göyüşov Alban katolikoslarından bəhs edərkən göstərir ki, I Matteos, I Saak, I Moisey, Pant və Lazar IV əsrin birinci rübünə kimi Albaniya kilsəsinə rəhbərlik etmişlər [6, s.30]. Buradan belə məlum olur ki, müqəddəs Qriqori və müqəddəs Qrisqorisə kimi katolikos kürsüsündə Lazar oturmuşdur və o, IV əsrin birinci rübünə kimi katolikos olmuşdur. M.C.Xəlilov Alban katolikoslarının siyahısından bəhs edərkən göstərir ki, Lazar Panddan sonra, müqəddəs Qriqorisdən əvvəl Alban katolikosu olmuşdur [4, s.255]. Lakin Alban katolikoslarının adlarını sıra ilə göstərmiş Moisey Kalankatuklu və Mxitar Qoş hər ikisi də daha fərqli siyahı tərtib etmişlər. O da məlumdur ki, Mxitar Qoş Alban katolikoslarının siyahısını Moisey Kalankatukludan götürmüşdür [2, s.253, qeyd 2]. Onlar Lazardan sonra Alban katolikosu müqəddəs Qriqorun adını çəkirlər. Müqəddəs Qriqordan sonra müqəddəs Qriqorisin Alban katolikosu olması göstərilmişdir. Gəncəli Kirakos Alban katolikoslarının siyahısında müqəddəs Qriqorinin adını çəkmir. Moisey Kalankatuklu müqəddəs Yeliseydən Lazara kimi katolikosları sıralayaraq yazır ki, Lazardan sonra müqəddəs Qriqoriyə qədərki dövrdə katolikos kim olub bəlli deyil. Müqəddəs Qriqoridən sonrakı dövrdə Parfiyə mənşəli müqəddəs Qriqoris həmin kürsüdə ikiqat şöhrətlə oturmuşdu [M.Kalankatuklu, III, 20]. Deməli Lazarla müqəddəs Qriqorinin katolikosluqları dövrü arasında kimin və ya çox güman ki, kimlərin Alban katolikosu olması Moisey Kalankatukluya da məlum deyilmiş. Lakin bir gerçəklik var ki, Lazarla müqəddəs Qriqori arasında katolikoslar olmuşdur. Mxitar Qoşun tərtib etdiyi siyahıda da müqəddəs Yeliseydən Lazara kimi olan Alban katolikosları Moisey Kalankatuklu da olduğu kimi sıralanmışdır. Mxitar Qoş yazır ki, müqəddəs Yeliseydən müqəddəs Qriqora qədər 300 il keçmişdir. Sonradan müqəddəs Qriqoris 15 yaşında patriarxlığa seçilmiş və katolikos olduğu zaman öldürülmüşdür [2, s.242]. Alban katolikosu müqəddəs Qriqorisin 337-ci ildə Sanaturkun razılığı ilə Vatnean düzündə xam atın quyruğuna bağlanılıb qətlə yetirilməsi məlumdur [M.Kalankatuklu, I, 10; 3, s.166]. Beləliklə, aydın olur ki, müqəddəs Yeliseydən müqəddəs Qriqoriyə qədər 300 il keçmişdir və müqəddəs Qriqorisin isə nə zaman katolikos kürsüsünə çıxdığı il məlum olmasa da 337-ci ildə qətlə yetirilməsi dəqiqdir. Katolikos Lazarla müqəddəs Qriqori arasında kimlərin katolikos kürsüsündə oturması isə yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, məlum deyil. Müqəddəs Qriqorun Alban katoli-

kosu olmasına dair Moisey Kalankatukluda ətraflı məlumat vardır. O, yazır ki, müqəddəs Qriqor Albaniyada xristianlığı möhkəmləndirmək üçün bura gəlmiş, (qeyd olunduğu kimi Qriqor Parfiya mənşəlidir.) Albaniya katolikosu olmuş, Haband vilayətində Amaras şəhərində kilsə tikdirmişdir. Sonra hökmdarı və əhalisi bütpərəst olan Erməniyyəyə gedərək, oğlu Vrtanesi orada patriarx taxtına təyin edir [M.Kalankatuklu, I, 10]. Moisey Kalankatuklunun verdiyi məlumatların təhlilindən aydın olur ki, müqəddəs Qriqoridən müqəddəs Qriqorisə qədər də çox zaman keçməyib, çünki onlar baba-nəvədirlər, yəni 15 yaşında patriarxlığa seçilmiş müqəddəs Qriqoris müqəddəs Qriqorinin nəvəsi, patriarx Vrtanesin oğlu, Erməniyyədə (Erməniyyə/Armeniya və ermənlərin/armenlərin adlarını və tarixini mənimsəmiş hay/hayk/hayosların onlarla nə qədər əlaqəli olması şübhə doğurur. Buna görə də hesab etmək olar ki, Armeniya tarixinin obyektiv tədqiq edilməsi zərurəti vardır. – C.B.) patriarxlıq taxtında şəhid edilmiş İusikin də qardaşı idi [M.Kalankatuklu, I, 10]. Faktlardan aydın olur ki, müqəddəs Qriqori təxminən III əsrin sonları – IV əsrin ilk onilliklərində yaşamışdır. Müqəddəs Qriqor 326-cı ildə vəfat etmişdir [4, s.35]. 15 yaşında katolikos seçilmiş müqəddəs Qriqoris isə təxminən 300-ci illərin ilk onilliyində və yaxud 310-cu illərin sonlarında, başqa sözlə 310-320-ci illər arasında doğulmuş, 337-ci ildə isə qətlə yetirilərək şəhid edilmişdir. Moisey Kalankatuklunun təqdim etdiyi siyahıda Lazar, birinci katolikos və yuxarıda göstərdiyimiz kimi 56-cı ildə Albaniyada ilk kilsənin əsasını qoymuş müqəddəs Yeliseydən sonra sayca yedinci katolikosdur [M.Kalankatuklu, III, 20]. Buradan çıxış edərək və yuxarıda apardığımız təhlillər və faktlardan belə bir qənaətə gəlmək olar ki, Lazar təxminən III əsrdə Alban katolikosu olmuşdur. Deməli Lazarabad şəhəri də bu dövrdə salınmışdır. Beləliklə, Lazarabad şəhərinin xronoloji baxımdan antik dövrün sonları – ilk orta əsrlər dövrünün əvvəllərində salınması şübhə doğurmur. Lazarabadın uzun əsrlər boyu yaşayış yeri kimi mövcud olması Kirakos Gəncəlinin bu yaşayış məntəqəsinin xatırlamasından aydın olur.

Lazarabad şəhərinin lokallaşdırılması haqqında. Lazarabad şəhərinin Bərdə şəhəri ilə Beyləqan şəhəri arasındakı bəhs olunan coğrafi yerdə axtarılması zərurəti vardır. Şübhəsiz ki, müasir dövrün təbii-coğrafi mənzərəsi ilə III-IV əsrlər dövrünün təbii-coğrafi mənzərəsi eyni deyildi. Yazılı mənbədə bəhs olunan meşəlik və bataqlıq ərazi şübhəsiz ki, dəyişikliyə məruz qalmışdır, başqa sözlə bəhs olunan meşəlik və bataqlıqdan indi əsər-əlamət qalmamışdır. Lakin yazılı mənbədə qeyd olunan istehkamlı yer daha çox diqqəti cəlb edir. Yazılı mənbədəki təbii-coğrafi təsvir, eləcə də yaşayış yerinin Bərdə ilə Beyləqan arasındakı bölgədə yerləşməsinə təhlil edərək belə hesab etmək olar ki, Lazarabad şəhərinin salındığı Beqaməck adlı ərazi indiki Bərdə, Ağcabədi və yaxud Ağdam rayonları ərazisində yerləşmişdir. Mənbədəki təbii-coğrafi təsvirə görə bu ərazinin su hövzəsində yerləşməsi şübhəsizdir. Belə hesab etmək olar ki, Bəqaməck Qarqar və ya Xaçın çaylarının aşağı axarları hövzəsindəki bölgədə yerləşmişdir. İstehkamlı yer təsvirinə gəlincə, çox güman ki, yaşayış yeri hündür təpəlik yerdə salınmışdır. Bərdə şəhəri ilə Beyləqan şəhəri arasında yerləşirdi deyəndə onu nəzərə almaq lazımdır ki, müasir dövrdə məhz Bərdə şəhəri ilə tarixi Beyləqan şəhərinin xarabalıqları yerləşən Örenqala abidəsi arasındakı yolun üstündə yerləşən ərazi, yəni təkcə müasir Ağcabədi rayonunun

ərazisi deyil, ümumiyyətlə yazılı mənbənin yazıldığı dövrdə Arranın məşhur şəhərləri olan Bərdə ilə Beyləqan arasındakı bölgə çox güman ki, nəzərdə tutulmuşdur. Diqqəti cəlb edən faktlardan biri də XIV əsr müəllifi Həmdullah Qəzvininin Qarabağın Ləbəndan (tədqiqatçılar bu tarixi kəndi indiki Bərdə rayonunun Ləmbəran kəndi ilə eyniləşdirmişlər. – C.B.) kəndi istiqamətindən Bərdə şəhərinə doğru Bərdə şəhərinin bir fərsəxliyində Cüzbuk şəhərini xatırlamasıdır [1, s.171; 7, s.56]. XIV əsrdə xatırlanan Cüzbuk şəhərinin III əsrdə salınması şübhə doğurmayan Lazarabad şəhəri ilə eyniləşdirilməsi ehtimalını da nəzərdən qaçıрмаq olmaz. Belə ki, ola bilsin ki, uzun əsrlərdən sonra Lazarabad şəhəri Cüzbuk da adlandırılınsın. Cüzbuk şəhəri də hansısa arxeoloji abidədə lokallaşdırılmamışdır. Fikrimizcə, Lazarabad şəhərini yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, müasir Bərdə, Ağcabədi və ya Ağdam rayonları ərazisində axtarmaq ehtimalı daha güclüdür. Bütün bu ehtimallara gələcəkdə aparılacaq arxeoloji tədqiqatlar aydınlıq gətirəcəkdir.

Nəticə. Beləliklə, məlum olur ki, Lazarabad şəhəri dini mərkəz olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi feodalizm münasibətlərin yaranması və inkişafı ilə əlaqədar olaraq yaranmış digər ilk orta əsr Albaniya şəhərləri kimi inkişaf edərək məşurlaşmamışdır. Həmçinin müqayisə aparsaq mühüm dini mərkəz olmuş, məhz dini zəmində, yəni ibadətqahın ətrafında əhalinin sıx məskunlaşması prosesi nəticəsində şəhərə çevrilmiş Amaras şəhəri kimi mühüm rola malik olmamışdır. Mənbələrdə Lazarabad haqqında məlumatların olduqca səthi olması bu yaşayış məntəqəsinin yerinin konkret olaraq müəyyən edilməsinə imkan vermir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan tarixi üzrə qaynaqlar (S.Əliyarov və Y.Mahmudovun redaktəsi ilə), Bakı, Azərbaycan Universiteti nəşriyyatı, 1989, 328 s.
2. Kalankatuklu M. Albaniya tarixi. Mxitar Qoş. Alban salnaməsi. (Müqəddimə, tərcümə, qeyd və şərhlər akademik Z.M.Bünyadovundur.), Bakı, Elm, 1993, 270 s.
3. Məmmədova F.C. Azərbaycanın (Albaniyanın) siyasi tarixi və tarixi coğrafiyası. Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1993, 262 s.
4. Xəlilov M.C. Albaniyanın xristian abidələri (IV-X əsrlər), Bakı, Xəzər Universiteti nəşriyyatı, 2011, 344 s.
5. Киракос Гандзакечи. История Армении. (Перевод с древнеармянского, предисловие и комментарии Л.А.Ханларян.), Москва, Наука, 1976, 358 с.
6. Геюшев Р.Б. Христианство в Кавказской Албании. Баку, Элм, 1984, 192 с.
7. Йакут ал-Хамави. Му'джем ал-булдан (сведения об Азербайджане). Хамдуллах Казвини. Нузхат ал-кулуб (материалы по Азербайджану). Баку, Элм, 1983, 68 с.

Javid Vekil Baghirzade

**LAZAREBAD (BAGAMEJK) - EARLY MEDIEVAL CITY OF
CAUCASIAN ALBANIA (based on sources data)**

SUMMARY

In connection with the spread of Christianity in Albania, the city of Lazarebad is also mentioned in written sources. Information about this city, as well as its location, is reported by Ganjali Kirakos and Mkhitar Gosh. In Moses Kalankatuklu's "History of Albania", there is no information about this city. In the list submitted by Moses Kalankatuklu's, Lazarus is mentioned by the seventh Catholicos after Elisha who was the first Catholicos and in 56 that laid the foundation of the first church in the Caucasus in Albania.

Mkhitar Gosh in the list of leaders - the Catholicos of the Albanian Church mentions and gives brief information about Lazarus. Mkhitar Gosh writes: "Lazarus. He built Lazarebad and the church of St. Pantaleon in Bagamejka. He built it all after a revelation that came to him from God."

Ganjali Kirakos writes that the city of Lazarabad is located in a place called Bagamejk. Bagamejk is the area between Barda and Beylagan with impassable forests and swamps. It should be noted that not a single opinion was put forward in connection with the localization of this city. Researcher M.J.Khalilov writes that it is not yet established what archaeological monument belongs to and when the city of Lazarabad was founded.

It can be concluded that and in the 3rd centuries Lazarus was the Catholicos of Albania. It is very likely that the city was founded during this period. It is assumed that Bagamejk and the city of Lazarebad founded there were located on the territory of modern Barda, Aghjabadi or Aghdam regions.

Джавид Векил оглы Багирзаде

**ЛАЗАРЕБАД (БАГАМЕДЖК) - РАННЕСРЕДНЕВЕКОВЫЙ ГОРОД
КАВКАЗСКОЙ АЛБАНИИ (на основе источников)**

РЕЗЮМЕ

В связи с распространением в Албании христианства в письменных источниках упоминается также город Лазаребад. Данные об этом городе, а также его место расположение сообщают Гянджали Киракоси Мхитар Гош. В произведении Моисея Каланкатуйского «Истории Албании» нет информации об этом городе. В списке, представленном Моисеем Каланкатуйским, Лазарь упоминается седьмым католикосом после Елисея. Елисей был первым католикосом в 56 году заложил в Албании основу первой церкви на Кавказе.

Мхитар Гош в списке руководителей – католиков Албанской церкви упоминает и дает краткую информацию о Лазаре. Мхитар Гош пишет: «Лазарь. Он построил в Багамеджке Лазаребади церковь святого Панталеона. Он построил все это после того, как ему пришло откровение от Бога».

Гянджали Киракос пишет, что город Лазаребад находится в месте под названием Багамеджк. Багамеджк – это местность между Бардой и Бейлаганом с непроходимыми лесами и болотами. Следует отметить, что не было выдвинуто ни одно мнение в связи с локализацией этого города. Исследователь М.Дж.Халилов пишет, что пока не установлено какому археологическому памятнику относится и когда был основан город Лазаребад.

Можно сделать вывод, что в III века Лазарь был католиком Албании. Очень вероятно, что город был заложен в этот период. Предполагается, что Багамеджки основанный там город Лазаребад, располагались на территории современного Бардинского, Агджабединского или Агдамского районов.